

SİVİL GLOBAL PROGRAMI | SEKTÖREL DİPLOMASİ KANALLARI

DÜŞÜNCE DİPLOMASİSİ ÇALIŞTAYI

SONUÇ RAPORU

TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi) tarafından yüksek katılım ve yüksek başarı ile gerçekleştirilen “Global Sivil Diplomasi İnşası Zirvesi **SİVİL GLOBAL 2016**” kapsamındaki “Sektörel Diplomasi Kanalları” altında **21 Nisan 2016** tarihinde **İstanbul**’da yapılan “**Düşünce Diplomasisi Çalıştayı**”; Zirve’nin “**Potansiyelin Keşfi: Kapasite Yönetimi ve Derinleşme**” olarak belirlenen ana temasına hizmet edecek şekilde, uluslararası alanda işbirliği imkânlarının proaktif yaklaşımlarla geliştirilmesine çok yönlü faydalar ve önemli katkılar sunmak üzere oldukça verimli geçmiştir. İlgili uzmanlar, yetkililer, akademisyenler ve STK yöneticilerinin katılımı ile icra edilen Çalıştay’da öne çıkan tespit ve değerlendirmeler özetle aşağıda derlenmiştir:

1. Tarih içerisinde farklı inançların kendi düşünce sistemlerini inşa ettikleri görülmüştür. Öte yandan, bazı düşünce sistemleri de inanca dönüşerek ideoloji hâline gelmiştir. Dahası medeniyetleri birbirinden ayıran en temel faktör, o medeniyeti oluşturan düşüncelerin özgün nitelikleridir.
2. Örneğin, Batı medeniyetini belirleyen temel faktör modern Batı düşüncesi olduğu gibi, İslam medeniyetini belirleyen ise İslam düşüncesi ve inancıdır. Aynı şey Budizm, Hinduizm, Afrika dinleri vb. için de geçerlidir. Toplumların ortaya çıkmasında düşünce böylesine merkezî bir role sahip olduğuna göre, siyasi yapıların teşekkülünde de inançlar ve düşünceler aynı şekilde etkilidir. Bu durumda uluslararası sistemin işleyişinde de düşünsel arka plan, hayati ve belirleyici etkiye sahip olmalıdır.
3. Bu noktada güç ve düşünce arasındaki etkileşime dikkat edilmelidir. Güçlü ekonomik, siyasi ve askerî desteğe sahip olan düşünceler yaygınlık kazanır ve diğer düşünceler üzerinde üstünlük kurar. Yunan, Roma, Abbasi, Batı vb. deneyimleri; siyasi gücün yükselişe geçişi ile siyasi gücün arkasındaki fikrî yapının gelişmesi ve yaygınlaşması arasındaki bu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Öte yandan düşünce de, gücün küresel düzeyde yayılması, meşrulaşması ve kalıcı hale gelmesi için hayati bir vazife üstlenmektedir. Dolayısıyla düşünce diplomasisi, düşünceler ve uluslararası siyaset arasındaki etkileşimin bilincinde olma ve bu ikisi arasında sağlıklı ve kalıcı bir denge kurma sanatı olarak tanımlanabilir.

4. Düşünsel birikimin diplomatik bir güce dönüşebilmesi için güç ve düşünce etkileşimini göz önünde bulunduran iyi düşünülmüş, ayrıntılı stratejilere ihtiyaç vardır. Ne var ki, düşünce diplomasisinin tarihî boyutunu ve çok yönlü doğasını anlamak için yeterli çaba gösterilmediği görülmektedir.
5. “Düşünce Diplomasisi”, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için bir silah niteliğindedir. Çünkü özellikle Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş olan ülkelerdeki faaliyetlere ve akademilerinin imajlarına bakıldığında kendi değerleri etrafında düşünce ürettikleri görülmektedir. Dünya çapında çizdikleri imaj sayesinde “kabul edilirligi” rahatlıkla yakalamaktadırlar.
6. Ülkemiz açısından diplomatik dünyaya sunulabilecek en önemli düşünsel arka plan, Mevlana ve Yunus’un düşüncelerinde örneklenen insan sevgisidir. Bu insan sevgisi ile Batı düşüncesindeki hümanizm anlayışı birbirine karıştırılmamalıdır. Batı’da hümanizm, geleneksel “vahiy - akıl” ilişkisi anlayışı karşısında insan aklının ilahlaştırılması temelinde gelişmiştir. İleriki aşamalarda bu yaklaşım, “daha akıllı” olan Batı’nın “aklını kullan(a)mayan Doğu” üzerinde tahakküm kurmasına neden olan mağrur bir edaya dönüşmüştür. Güç ve düşünce arasındaki etkileşim çerçevesinde, Batı kendini tüm dünyaya dayatmaya çalışmaktadır. Yunus ve Mevlana’daki insan sevgisi ise doğudakileri de batıdakileri de yaratanın aynı ilah olduğu, ilahi aşk gereği hepsinin aynı sevgiye muhatap olması gerektiği düşüncesine dayalıdır.
7. İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki yeni gelişmeler yanında, Çin ve Hindistan gibi güçlerin yükselişe geçmesi, düşünceler arasındaki etkileşimin derinleşmesine neden olmuştur. Hatta Batı dünyası kendi düşünce sistematüğini sorgulama sürecine girmiştir. Günümüzde Çin’in de Budizm ve Uzakdoğu’ya özgü diğer düşünceleri kullanarak diplomatik faaliyetlerini güçlendirmeye çalıştığı görülmektedir.
8. Türkiye’de “akademi sistemi” hâlâ eski usuller ile işlemektedir. Her ne kadar Türkiye’de Harvard Üniversitesi’ne dışardan bakılarak elit bir yapıda olduğu zannedilse de orada çalışan öğretim görevlilerin hepsinin amacı daha fazla ve yeni şeyler üretmektir. Ancak bu yapı Türkiye’de hâlen hiyerarşik bir zihniyet üzere işlemektedir.
9. Medya, düşünce üretiminin parçası olmalıdır. Türkiye’de bu yönde verimlilik sifıra yakındır.
10. Ülkemizdeki düşünce kuruluşları da dağınık hâldedir. Amerika ve Avrupa’da düşünce kuruluşları birbirleriyle yoğun ilişki içerisinde. Kendi sürecimizi sadece kendi içimizde işletmemeye çalışmamız, bize benzeyen gruplar ile ilişki içerisinde olmamız gerekmektedir.

11. Düşünce üretiminde yer alan kurumlara karşı ideolojik ve siyasi kimlikler biçerek farklı tavırlar sergilenmesi, Türkiye’de çok yaygındır. Bu tutumun terkedilmesi gereklidir.
12. Birçok alanda çalışma yapan ve önemi gittikçe artan düşünce kuruluşları; akademi, diplomasi, iletişim ağı (network) ve medya çalışmalarını bünyesinde birleştiren kurumlardır. Gerek ulusal gerek küresel meselelerde araştırma ve çözüm konusunda devletlerin çokça ihtiyaç duydukları kurumlar hâline gelmişlerdir. İki binli yıllarla birlikte artık düşünce kuruluşlarının yerel ve içe dönük olamayacağı görülmektedir. Bu kurumlar küresel ölçekte sosyal ve siyasi gelişmeleri takip etmek zorundadır.
13. Diplomasi konusunda devletlerin arasında yaşanan krizler esnasında düşünce kuruluşları görevler üstlenip, devletler arasındaki anlaşmazlıklara çözüm bulabilmektedir.
14. Avrupa, ABD ve Çin düşünce kuruluşlarının; önemli güncel sorunlar hakkında bilgi ve çözüm üretilmesi için kullanılmaları, önemli örneklerdir. Örneğin Avrupa, mülteci krizine çözüm sağlayabileceğini düşündüğü kuruluşlardan bir ekip kurmuştur. ABD, Pasifik bölgesinde nasıl bir strateji izlemesi gerektiğini belirlemek üzere düşünce kuruluşlarına başvurmuştur. Çin, uluslararası bir vizyon oluşturabilmek ve uluslararası ilişkilerde hız kazanabilmek için son zamanlarda düşünce kuruluşlarına çok büyük destek vermiştir.
15. Ülke içindeki düşünce kuruluşları kendi aralarında koordinasyon sağlamalıdır. Aksi takdirde birbirilerini tekrar etmekten ileri gidememektedirler. Düşünce kuruluşları arasında hegemonik bir bakış veya “ben en iyisiyim” anlayışı olmamalıdır. Böylece daha fazla düşünce üretimi mümkün kılınabilir.
16. Kuruluşlar arasında bilgi paylaşımından çekinilmemelidir. Bilgi tekelciliği zihniyeti aşılmalıdır. Ayrıca yeni yetişen insanlar teşvik edilmeli, cesaretlendirilmelilerdir.
17. Düşüncelerin fildişi kulelerde üretilmesi ve tartışılması yeterli değildir. Uluslararası barış ve istikrar açısından değerli olduğuna inanılan düşünceler geniş halk kitlelerinin anlayabileceği basit bir dille yeniden formüle edilmeli ve yaygınlık kazanmalıdır. Barışın maliyetinin düşmesi ve yaygınlık kazanması sadece bu şekilde mümkün olabilir. İç siyaset ile uluslararası ilişkiler arasındaki etkileşim açısından bakıldığında da içeride yaygınlaşan düşüncelerin iç bütünlüğü sağlama üzerindeki etkisinin göz önünde bulundurulması ve mevcut politikaların buna göre belirlenmesi gerekmektedir. Dünyayı, bireysel ya da ulusal çıkarların inşa ettiğine değil, insani düşüncelerin inşa ettiğine gönülden inanan bir yaklaşım geliştirilmelidir.

- 18.** Sonuç olarak; düşünce üretiminin, üniversitelerin yanı sıra düşünce kuruluşlarıyla da desteklenmesi gerekir. Düşünce kuruluşları sayesinde birçok devlet kurumu hantallığından kurtulmak mümkün olabilecektir. Bu sayede diplomaside de daha hızlı ve daha uygun çözümlere ulaşılabileceği kesindir. Doğru bakış açılarının hayata geçirilmesinden sonra sağlanan çok seslilik ve bilimsel özgürlük ortamıyla küresel ve yerel sorunlara dair çeşitli ve daha sağlıklı çözümlerin üretilebileceği görülecektir.

21 Nisan 2016, İstanbul

